

# Experienta planetara

De ce planetara?

Pentru ca ..... spre Japonia imi dau impresia ca strabati planeta. Fizic vorbind te culci in avion la granita Europei si te trezesti in Marea Japoniei, dar psihic, lungimea zborului si cuprinderea haului siberian de sub tine, te poate gratula un titlu de "globtrotter" instantaneu.

Ianuarie 23

A treia oara in Japonia. Dupa ultimul zbor, cel de intoarcere, scapand ceva din angoasa lui, simteam parca o nostalgie dupa nesfarsitele ore si in acelasi timp o atasare la acest gen de experienta, transcontinentele. Ceva mai relaxat.

Remontarea, acum in ianuarie 2005, s-a produs printr-o ciudata asociere cu dupa-amiezele de duminica in Viena. Aeroportul din Tokyo, modest in comparatie cu cele europene, fac acum din nou asociere cu Viena, semanand cu sindbahnhoff si cam prafuit. Plusez la prafuit aducand in peisaj, camera de hotel in care stau si spectacolul de la Opera Romana cu Carmina Burama vazut zilele trecute. Ciudat praf care a zburat odata cu mine.

Spuneam ca aeroportul si asa destul de putin animat, in zona zborurilor interne, era de-a dreptul pustiu. Pana la cursa spre Nagoya mai avem 4-5 ore. Am ales o banca dintre zecile goale si m-am intors. Atipind aveam impresia ca sunt din nou pe aeroportul din ....., cu vreo 25 de ani in urma cand am petrecut o noapte intreaga pe cam acelasi tip de banchete.

Seara, cautand nu prea mult pe stradutele din spatele hotelului am gasit ce doream – un bistrOU, gen Blade runner.

Abur, hote, frigarii la vedere, lemn de bambus invecitat, o lume pestrita si totusi fascinant de unitara in comportament: un jovialism in exces, bucurie ca la copii, prietenii autosustinatoare, multa socializare, samuraizare.

Icniuri scurte si infundate treceau ca o retea intre samurarii din bucataria deschisa si cei care serveau la mese.

Dimineata, pe fereastra hotelului, peisaj citadin japonez: peste strada o mica gradina japoneza in jurul careia tasneau imobile japoneze iar pe strada furnicau masini japoneze.

Panseul zilei:

Japonia este o experienta ce trebuie traita in cotidian, nu poate fi cunoscuta din descrieri sau din excursii turistice

Arhitectura este pentru zei, inceputa cu piramidele, trecuta prin experimentul grecesc si cultivata acum de Bienala de la Venetia

In viata iti trebuie pentru determinare, astazi putea fi Giorgio Armani prezent pe CNN cu un interviu.

Inapoi la proza: in baie, lavoarul ete la nivelul genunchilor mei, voi face gimnastica spalandu-ma nu au aftershave, lumina este slaba.

31.01.2005.

Astazi este duminica, sunt de aproape o saptamana in Nagoya si inca mai caut specificitatea. M-am plimbat pe strazile din jurul hotelului, am parcurs regulat drumul spre santierul expozitiei cu masiva ambasada, am folosit metrourul si autobuzul, am fost prin spatii publice, am mancat la cantina expozitiei si in tot felul de mici restaurante – aproape totul imi vorbeste in limbaj occidental. Oamenii imbracati ca pe strada la Barcelona.

Panseul zilei: cand toata lumea iti lauda nlucrarea inseamna ca esti inca in zona lucrurilor comune, mai ai mult de recuperat spre esentializare.

Tineri pe strada din Japonia sunt, pentru mine, un peisaj divers si interesant. Toti par adolescenti, cu preocuparile (imbracaminte, coafura, obiecte) si bucuria varstei.

Strazile sunt impecabil inzestrate si informate, Conducatorul masinii pe stanga, pentru un occidental poate fi relativ simplu ajutat de o foarte buna semnalizare rutiera (benzi, sensuri desemnate, semaforizare).

Lucruri comune.

Al doilea panseu al zilei: Lucrurile simple fac diferenta?

Diferenta evidenta:

imobile inguste si inalte la strada

turnuri de 6-7 nivele, oarbe, sunt depozite (garaje) de masini pe verticala

multe roti de belvedere

capacul de la vasul de WC (dotat cu spalare automata si diversa).

Masa de la Sushi-bar in Nagoya. Inventat de un japonez, care se plictisea in restaurantul sau intre servitul clientilor, "banda-rulanta sushi-bar" a devenit intre timp o prezenta internationala. Diferenta, pentru ca ma incapatanez in a o identifica, este ca barurile sushi europene (Berlin, Londra, Viena) sunt mult mai design-ate. Creatori importanti, precum chipendale, si-au pus amprenta pe fabrica de mancat sushi.

Butoane, in fata ta, butoane cu becuete la intrare care indicau mesele libere, programarea la masa intr-o condica in ordinea sosirii, spickers individual, ingrediente (in plasticuri de 2 bani) in imediata vecinatate, ochii pe farfuriile care treceau prin fata si gandul la viteza de mancare pentru ca cei care asteptau in spate iti rasuflau in ceafa, melamina de masa, toate te conduceau cu gandul la filmul lui Charles Chaplin, "Timpuri noi". Mai lipsea ca hotelul unde urma sa ma intorc sa fie tub-hotel (vezi filmul lui Wenders!?) iar atunci gasisem cu adevarat diferenta (in rau!?) pe care o cautam.

Munca de rutina pe santier, supraveghind o activitate care merge destul de bine dar care din cand in cand (rar dar ritmic, la cateva ore, si de multe ori decisive) seful de santier, Dl. Homura are cate ceva de intrebat. In afara unei programari rigide si probabil eficienta nu am fost impresionat de modul de lucru santier-proiect, in sensul ca nu am gasit un management din care sa invat ceva nou sau care sa-mi deschida calea spre modul de operare japonez, altfel decat faceam noi. Au fost chiar cateva superficialitati, coborand intre oameni.

Insurubarea in jurul

Conceptul care a stat la baza proiectului pentru Pavilionul Romaniei a fost alternanta formelor de relief din spatiul natural romanesc (apa-campie-deal-munte) si a modurilor de raportare la activitatea om-natura-tehnologie.

Romania, bogata in paduri a facut ca, prelucrarea si conlucrarea cu lemnul, sa fi fost una din activitatile umane care au marcat dezvoltarea tarii.

In acest sens, roata de lemn si suprafata ondulata din lemn sunt elementele definitorii ale proiectului.

Incercare de a prezenta elementele particulare care pot defini un spatiu expozitional ca un rezultat al particularitatilor din tara respectiva ne-au condus spre conceptul de "alternanta". Incercarea de sugerare a alternantei formelor de relief (apa-campie-deal-munte) din spatiul natural romanesc si a raporturilor om-natura-tehnologie.

In acest sens, roata de lemn, suprafetele in "balama" (planuri inclinate care se insurubeaza in axul constructiei) si spatii in "subtioara" (deasupra deal-amfiteatru, dedesubt taverna) sunt elementele conceptuale care ordoneaza parcursul expozitional.

Intrarea ca si ..... din pavilion se face pe rampe care sunt insotite stanga-dreapta de informatii .....

Sambata 5 februarie 2005

Ieri am fost la Kyoto si de atunci, ca o obsesie, rememorez, reimaginez, incerc sa retraiesc intalnirea cu spatiul Royianji. O imagine fotografica, veche de peste 35 de ani, fixata in universul meu selectiv, s-a implinit brusc ca o imensa bucurie cand fara sa stiu programul ajuns la una din destinatii mi-am dat seama la poarta ca este vorba despre Royianji. Cautam sa anticipez deschiderea spre gradina.

Ma pregateam, cumva spre o bine ticluta punere in scena. Dar parcurgand spatiile interioare la un moment dat firesc si linistitor se deschide o prispa. La marginea ei, gradina. Comparatiile sunt de prisos: Prea mica, prea mare, mult prea, altfel, nici nu credeam, aristocratica, simplitate.

Un spatiu, pentru mine, confirmat. Da, am intalnit spatiul.

De atunci, incerc sa nu-l pierd.

La celalalt capat al firului, noua gara centrala din Kyoto, design-ata de Hiroshi Hara. O intelegere la fel de intima a simbolului desenat spatial. Arhitectul vorbea despre o poarta spre o platforma de unde incepe vazduhul. Acolo unul din fire te conduce spre a retrai secvente din folmele cu vechea gara de NY. Undeva acolo sus, la limita acoperisului suspendat peste haul garii, cineva se agata de marginea pasarelei. Ceasul, sticla care sta se se sparga, iminenta cadere, salvarea.

Pasarela la peste 40 de metri inaltime, dantelaria de metal a tridimensionalului care acopera holul central, plimbarea printre piloni si betoane aparente, perspective ritmate

asupra josului, asupra oamenilor ca niste furnici. Si totusi linistea platformei acolo sus vorbind parca de inutilitatea zbaterii.

Dimineata in tren, inainte de a ajunge in gara, ma vedeam coborand intr-un sat uitat de vreme, cu stradute si brazi acoperiti de zapada, cu gheise si mici cafenele, atmosfera cartilor despre Japonia premoderna. Kyoto, este de fapt un oras mare, la fel de modern ca toata Japonia care mai pastreaza insule de istorie. Iesind din gara pe partea care nu era bransata la noua gara a lui Hiroshi Hara, am fost dezamagit de spatiul urban descoperit: strazi cu arhitectura si atmosfera de periferie urbana, construita amestecat, de mica inaltime si anosta. Dupa cativa kilometri am strabatut, din mersul masinii, unul dintre cartierele-muzeu, Gion. Loc al multor povesti cu gheise si istorie amestecate. Strada impecabil asfaltata, casute cosmetizate, oricum alta imaginea decat cea dinainte si cea ce va urma. Oazele de "altceva", indiferent ca sunt noi (am zarit la un moment dat o casa desenata de Takamatsu – cu arhitectura "masinii de abur") sau vechi sunt rare, iar strabaterea la pas a orasului in incercarea de a intalni ceea ce cauti este o iluzie.

Duminica 6 februarie 2005

Drumul cu trenul, dar nu "cel cu vagoane noi" - ....., care ma condusesese spre Kyoto ci Kintetsu, peste zone semirurale, avand aceleasi caracteristice universal europene, zona de langa calea ferata, curate dar napadite de vegetatie. De aceasta data indreptandu-ma spre locul celei mai sfinte biserici shinotoiste din Japonia, asteptau cu ..... atmosfera de reculegere, intinsa pe kilometri, inainte de a zari gardurile de lemn. Din nou, prejudecatile si informatiile ..... din lecturi incomplete, mi-au jucat festa. Soseaua lata, aproape prospect de autostrada, te lasa la marginea parcului, de unde treci podul de lemn spre Gekun, prima dintre cele doua biserici de la Ise. Atmosfera de pregatire, amintindu-mi pe undeva de Tg. Jiu si intalnirea cu Brancusi, dar mult mai curata si mai pusa la punct urbanistic. Loc cu semnificatie aparte pentru istoria si prezentul japonezilor, fiecare japonez si-ar dori sa ajunga macar odata in pelerinaj aici. Pentru turistul de mine, cu ochiul atintit spre a descoperi "adevaruri arhitecturale", intalnirea cu spatiul sacru s-a oprit in fata unor garduri inalte din lemn masiv si a unei porti-altar, locul de venerat si de depus ofrande. Peste gard, vedeam creste de acoperisuri aurite, intr-o rafinata structurare zoomorfa, trimitandu-ma cu gandul spre "aparatul de lemn" al caprei cu care merg colindatori la noi. Bisericile shintoite de aici, au un amplasament pereche, unul ocupat, celalalt gol, urmand ca la fiecare 20 de ani, un complicat si savant proces de re-facere sa se puna in miscare si constructia veche dispare, fiind inlocuita de una noua pe amplasamentul liber. Acum

dupa 12 ani de existenta, tocmai fusese inceput ritualul de zidire al bisericii noi, care va dura 8 ani, timp in care, absolut toate elementele atat cele constructive cat si cele de ritual sunt re-taiate in lemn, urmand un strict si secret procedeu de purificare prin re-constructie.

A doua biserică, Naiku, aflata la cativa kilometri departare era napadita de multime. Daca la Gekun, desi aflata la cateva sute de metri de gara din Ise, erau cateva persoane, la Naikun (denumita si biserică din interior) am dat peste pelerinaj national. Cazi de zeci de minute si oprire in fata gardului-poarta-altar de cateva zeci de secunde.

Brazilia, 21 februarie 2005

Aeroportul din Rio de Janeiro este unul vechi si fara preocupari de design. Diferenta uriasa in comparatie cu Charles du Gaulle de und eplecasem cu 12 ore inainte.

Urmeaza un drum cu masina pe coasta spre Paraty: Favelas, multa constructie provizorie, precara, de adapost uman intr-o clima care nu necesita geamuri la ferestre si nici incalzire. Umbra si invelitoare.

Paraty este un amestec de Vama Veche, Nesebar, Grecia si Africa.

Stradute cu dale de piatra mare, pe care se circula ingrozitor de incomod, case parter si un etaj, zugravite in alb iar ancadramentele ferestrelor o simfonie de culori. Pitoresc, salvat din kitsch printr-un anume rafinament natural.

Mancam la o terasa pe marginea unei garle, cam spurcate, un pod din beton in arc, putin prabusit, de pe care copii sar in apa iar un "pesca" arunca din cand in cand un navod in care nu prinde nimic. Vis-à-vis la o baraca cu produse de paticerice cineva cojeste trestie de zahar.

Paraty este locul de plecare spre un teritoriu de apa si munte-insule la limita credibilului. Daca vezi doar fotografiile ai putea avea ceva dubii daca n-ar fi cumva trucate. Culori, vapori de apa, vegetatie stralucitoare, trei-patru planuri de munti acoperiti cu vegetatie inchid imaginea de ape. Constructiile, spatiu artificial, sunt de o mare saracie, soproane spoite si mici injghebari din lemn (baracas), tin loc de dotari de plaja (Praia Vermelha).

De fapt tot acest vast teritoriu este protejat. Amenajarile sunt minime si vegetatia bine crescuta ajuta din plin la camuflarea interventiilor. Deosebirea esentiala fata de alte locuri mirifice este data de caldura. Fiorduri nordic-europene bagate intr-o baie de caldura. Un loc in care nu trebuie sa faci nimic. Natura a rezolvat totul.

Intoarcerea cu vaporasul, o salupa ..... In ton cu restul “artificialului”, pe inserat, a insemnat o noua (baie) de culori in schimbare. Fascinati de peisaj ne gandeam ce incantare a fi fost pe navigatorii Evului Mediu care au pastruns in aceste locuri. De altfel Americo Vespucci a si asociat acest loc cu Paradisul. Cativa zeci de ani, Paraty a fost portul de legatura spre minele de aur din munti. Minas Gerais decazut dupa deschiderea altui drum, astazi, oraselul este decretat monument si pastrat ca un loc de intoarcere in trecut.

A doua zi la Trinidad, de cealalta parte a peninsulei dantelata valuri uriase se sparg in bolovanii de granit de pe plaja. Toata configuratia este la scara unui mic sat pentru ca bolovanii au dimensiunea unor case de vacanta din proiectele organice de la scoala de arhitectura.

Vineri, 24 februarie 2005

Suntem in rezervatia de la Itatiaia unde Ludo Van Passel are o resedinta: cabane lambrisate la exterior cu dale de granit si cu “laterale” din bambus – excelenta textura si culoarea, un camuflaj pe ..... Interiorul mult sub exterior: amestec de mobile si suveniruri de peste tot. Greu imi gasesc ceva de care sa ma atasez. Un buchet de magnolia ma salveaza. Incerc o comparatie intre gradina, peisajul japonez intalnit in diferite situatii (gradina hotelului New Otani, parcul din jurul Pavilionului de Aur, amenajarile de la Expo 2005 sau de la Rijanji) si acest biotop brazilian. Diferenta esentiala este abordarea marginii, a separatiei dintre campuri, la japonezi un construct mental, o dirijare a texturilor si a cresterilor. La brazilieni o tasnire spre cer a vegetatiei, un natural abundent si o filtrare a luminii printre frunze de diferite intensitati si nuante de verde si de rosu. In ambele ipostaze, bambusul este pentru mine o incantare.

Uitasem sa amintesc la capitolul texturi, “atasari” o piele de bou din Argentina care trona pe un perete in salonul lui Ludo. In ciuda unui aspect complet pierdut pe care-l poarta Ludo, am descoperit: inscriptii pe dale de granit cu denumirea fiecarui pavilion (Madrid, Chatan, Sf. Sebastian)

denotand probabil “atasamentele” lui (Ludo).

Duminica, 26 februarie 2005

Sao Tome des Letras

Ajungeam pe noapte dupa mai multe opriri pe drum:

la belvederea din muntii lui Ludo (din care se deschidea din nou o perspectiva “hollywoodiana” – décor de film pancolor: jungla, bambus, chiparosi, canion cu stanci imense rotunjite de ape, pajisti verzi in departari);

in satul (de fapt un peisaj urban continuu de suburbie acolo unde nu este vegetatie – o inlantuire de ateliere de reparatii auto vechi si prafuite si “pub”-uri cu iz tot cinematografic dar de asta data de film cu buget mic) lui Jan unde a mancat pastrav afumat

la atelierul de prelucrat piatra manual al familiei ....., amestec de abundenta de materie prima, avant economic, risipa si munca “la negru”

acasa la familia ....., tatal si doi fii fiecare raspunzand de cateva cariere, o casa nu mare, ingrijita, cu tot confortul mic-burghez si finisaje de “Casa lux”, gazde amabile, extinse cu un mic comitet de receptie telenovelist: doamne intre doua varste care ne-au servit cu pateuri, bere si tort, incercand timide contacte sociale, a doua doamna cu aspect de matroana care nu vorbea nimic.

De fapt pe tatal ..... l-am intalnit mai tarziu, la urmatoarea oprire de-a lungul soselei, un alt “Bagdad Café”, unde am fost tratati cu diferite sortimente de branza in peisaj de veranda cu scaune de plastic, albe, localnici la cate o bere, tevi cu scurgeri care duceau in rapa din spatele casei si televizor cu nelipsitul meci de fotbal – de asta data din Europa, pe gazon semiinzapezit si jucatori cu manusi, aici erau in jur de 25 grade C.

Piata centrala din Sao Tome: piatra pe jos, pe pereti, pe mese, tutul vechi, prabusit si inundat de “amulete” indiene, peruane, de fapt cuvantul la ordine zilei era Matchu Pitchu.

Altceva in Brazilia:

tipul copacilor

ciripitul pasarilor – un fel de “black and decker”

ferestrele de baie – lamele de sticla reglabile.

1 martie 2005

Suntem de doua zile la Engenho, un hotel-pensiune de clasa, intr-o locatie cel putin ciudata: pe o culme de deal la km 979 (intre Sao Paulo si Rio de Janeiro) dar cu o perspectiva care se deschide pe un combinat siderurgic. Seara imaginea este acaparanta: focuri, fumuri, lumini. In timpul zilei vederea asupra "uzinei" este mai estompata, din cand in cand auzindu-se cate un zgomot industrial. Din apropiere este un furnicar de camioane cu incarcaturi imense de carbuni in saci..

Ieri, am vizitat cariera si fabrica de prelucrat ardezia (slate) Altivo: revelatia a fost simplitatea procesului de extragere si apoi de aducere la grosime a placilor de ardezie. In cariera, piatra asezata de mii de ani in foi, se "rupe" cu rangi metalice iar in fabrica o lovitura de dalta pe cant, in locul intuit, o "feliaza" la grosimea negociata natural intre piatra si lovitura.

Patronul, un tip uscat, la 38 de ani, activ, maniac in ordine si disciplina ne vorbea de-a dreptul excitat despre nevoia de traditie in stil, definita in termenii arhitecturii portugheze coloniale. Hotelul Engenho, in care stam, fiind un astfel de exemplu, realizat de un amic de al sau, fara arhitect si fara designer, folosind doar mostenirea mestesugareasca si de mobilier. Noi am fost incantati de sosirea in hotel in special de imaginea de interior, care ne-a declansat interesul iar apoi "descoperirea" detaliilor a devenit incitanta, fabuland pe tema design-ului din vecinatatea lui Philip Starck: detalii si obiecte scoase din scara si din sintagma arhitecturala.

Nici un arhitect, nici un designer, nimic, doar "refacerea" in stilul traditiei pe care proprietarul a facut-o singur a fost raspunsul insistent si ferm repetat de Altivo, la investigatiile noastre de a defini implicarea arhitectului in realizarea acelei imagini, coerente si proaspete.

Oricum cred ca traditia a fost readusa pana in panzele albe pentru ca la o ploaie torentiala prin tot hotelul (veranda, holuri, bucatarie, coridoare) curgea apa ca din ciur.

2 martie 2005

Iuro Preto, orasul cautoarelor de aur si pietre pretioase, asezat pe dealuri si legat de strazi care urca pante lungi si drepte cu inclinari uzuale de 45 grade, arhitectura ..... baroca, ploaie persistenta, marunta. Stam la hotelul GRAND, desenat de Oscar Niemeyer in afara parterului liber si a rampei care-l leaga de receptia de la etaj aproape nimic nu-l remarca. Camere mici si anoste, baia strict functionala, mobilierul dezolant. Este de fapt prima oara cand ma incercam un sentiment de dezolare. Piata centrala este bordata bineinteles cu mici magazine de suveniruri si bijuterii din pietre pretioase si aur.

Atmosfera de mic comert provincial si incropit. De ramarcat in cele trei-patru “orase rurale” diferentierea data de un anumit specific local de edificare spatiala si un comert de suvenir specific: la Pavarty era un amestec case albe cu ..... vopsite de comert – artizanal – hamac – lut baruri – mici restaurante vernaculare ; la Sao Tome das Letras simplitate si piatra case si strazi din piatra si comert de suvenir de sorginte hippy, indiano, ocult, Machu Pichu; la Ouro Preto acest baroc-vernacular si ploaia de ametiste, turmaline, cristale, topazuri, minerale taiate si vandute in toate felurile; Belo Horizonte, oras mare fara nimic de spus, cu un urbanism stupid si cateva incercari de a aduce putina poezie, realizate de Oscar Niemayer in cartierul Pampulha.

### Sambata – Rio de Janeiro

Suntem de doua zile in Rio si incerc un sentiment de insatisfactie nu doar din cauza ca ploua incontinuu de cateva zile cat legat mai mult de ideea de plaja urbana. Imi inchipuiam aceasta plaja de la Copacabana sau Ipanema ceva mult mai bransat, cu echipamente urbane si de plaja care sa vibreze. Din punct de vedere al suprafetei este un teritoriu impartit in benzi: oceanul, plaja lata cateva zeci de metri, trotuarul ..... plajei cu chioscuri, mese si umbrelute, banda pentru biciclete, trei benzi auto de sens, trotuar-esplanada cu palmieri si copaci, trei benzi auto de sens, parcaje, trotuar ..... Cladirilor. Pozitiv: iluminarea plajei din stalpi inalti cu reflectoare, excelent desenul pavajului trotuarelor, vegetatia, latimea considerabila a tuturor benzilor, acuratetea spatiului plajei fara dotari fixe: baruri, chioscuri, .....

Negativ: sentiment de insecuritate alimentat de avertismentele din ghiduri si gura-satului, mobilier urban vechi si prafuit.

La nivelul trotuarului dinspre plaja, stand la o masa sub umbrela de soare, spectacolul activitatii din benzi este incitant: plaja cu somnolenta sa, oameni mai mult sau mai putin grabiti pe trotuarul de langa tine, jogging-man-i si .....

### Duminica – Rio

De dimineata un tur cu jeep-ul prin FAVELA ROCINHA: ceva emotii la plecare din cauza mitului si a filmului “Orasul zeilor”, oricum totul arata a safari. In Rio exista 600 de ....., cartier cu locuitori foarte saraci, care se dezvolta in imediata vecinatate a zonelor foarte bogate traind in relatia ..... Rocinha este mare, aproape 200.000 de oameni, imagine de casbah pe care-l stiam din Alger. Experienta spatiala de intensitatea celor de la Siena sau San Gimignano mai putin regasirea, afinitatea estetica. Incomparabil spatiu de viata mai dens si mai vibrant decat cel “trait” in zona curata din

vecinatatea hotelului Kangu din Tokyo unde am simtit acel frig existential, trait si prin alte locuri europene – spatii comune, septice, lipsite de vibratii, de viata. Aici in favelas, un spatiu familial, spatiu urban continuu, strada – living urban, oameni calzi, deloc violenti sau agresivi. Multa inventivitate spatiala rezultata din nevoia de extindere si de ocupare la maximum a unui spatiu restrans, apoi “escaladarea” organica, treapta cu treapta – ordonata de dezvoltarea si inmultirea familiei conduce spre rezolvari spatiale insolite si de ce nu puternic spatiale. Multa culoare dar si egrasie si umezeala. Bransari la utilitati (apa, canal, electrice, telefon) haotice si parazitare. Foarte aproape exista scoala americana, cea mai scumpa din Rio, dar au si ei scoala, banca, foarte multe magazine, posta sau mai bine zis un loc de unde se ridica corespondenta, asezarea neavand nume de strazi sau numere, post TV si radio local. Un “oras” in oras diferenta, in afara celei spatiale, fiind data de conventiile sociale si urbane care nu sunt institutionalizate. Este o forma de urbanism modern de jos in sus, copiind “drumul magarului” dar “ .... Etape” prin bransarea directa la facilitati si utilitati moderne in forme semi-moderne sau mai bine zis naiv modern. Nu lipseste insa in nici o casa TV si telenovela. Cei care organizeaza astfel de “vizite” incearca si o forma de educare civica in sensul ca nu incurajeaza “cersitul” ci o forma de comert prin arta-suvenir pe care o practica copii sub indrumarea unui pictor (naiv)-educator.

O alta oprire din “safari” a fost in cartierul Santa Tereza, veche asezare cu aspect de Bucuresti 1900, astazi ocupat de artisti care iarna practica – zilele usilor deschise. Fusesem si cu o zi inainte cand am mancat intr-un renumit bistro de peste.

Astazi revelatia a fost “strada in trepte” (125 m inaltime, 215 trepte) a pictorului chilian selaron, un tip si inventiv care in urma cu 15 ani si-a inceput decorarea spatiului public din vecinatatea atelierului cu gresie colorata si (sau) pictata. Un fel de ..... Dar mult mai putin “in proiect”, anti - ....., mai mult o zidire a faiantei colorate decat un décor urmarit. De altfel el si face un desen de tip tomanesc “scoala tehnica – STACO” combinat cu caricatura. Obsesia lui, femeia gravida fiind lait-motivul din toate desenele de pe faiante sau de pe carton care le vinde: “The tourists and travellers from all over the world who visit my work are very important, since they buy the paintings and postcards that enable me to continue my masterpiece: and they take my story with them to other lands. I always dream that each of them will send me a tile from their country, to include in the stairway a dream I always believe can come true...”.

P.S. Anca Pop adauga:

Unspe impresii din Brazilia 2005

Case una peste alta, petice culori lipite de decor, palmieri manunchiuri de sageti, pamant rosu si rugina.

Mango, papaya, maracuja, limao, ananas, goiaba, arancia, azucar.

Vulcanizare, biserică, autobuz, camion, camion, cruce de piatra, fatade perforate, marfa baloti, balustrii, alb-albastru-gri-maró-negru. Verde, verde ud, ploaie, umbrela, doi ochi, morman de case pana la cer.

Prestacao, eletrodos, luxaduras, cabos, serras, compressores, negocio, portas, reformas, rua antonio joaovera.

Pamant rosu, ploaie, camion, igreja, ouro branco, bairro, faianta-piatra-grilaj, copaci cu flori oranj, galben, mov.

Verde, verde ud, ploaie, ceata, cascade siroaie pe bolovan negru drept in cer.

Plante de la metro care au gresit ghiveciul.

Benzinarie, boracharia, churrascaria! (mama ce m-am lovit!)

Copaci fantoma prin ceata.

Lumini in noapte juma' de ora, palmieri uzi, vant – Rio.

Patern de valuri in mozaic, nisip, apa, stanca, carne de beton, curve, chiloti, peruci, condoame, stanci zbughind-o in sus, masa de beton ameninta oceanul. Apoi soare.

Pe cer scrie avionul zgarie "oi" – Copacabana.

Sambata, 13 martie 2004

Bineinteles ca vizita la temple a fost ceva turistic cam cum se desfasoara vizitele la Manastirile din Moldova. Lume multa iar senzatia este turistica. Comert ambulant de slaba calitate. Nu am gasit relaxarea pe care o cautam sau macar incantarea. Cred ca si incrancenarea mea este maxima. M-am intalnit din nou cu doua subsituante – cea mai mare statuie turnata in bronz din Japonia la templul DAIBUTSU realizata in 1252 sau ceva mai mare statuie din lemn HAS KANNON ambele in ansamblul de la KAMAKURA. Cred ca toate templele din zona Kamakura sunt deja obiective turistice, nu am vazut nici un preot desi in unele locuri erau semne ca exista activitate in sens sacru. M-am tampit nici sa scriu nu mai stiu. Sunt complet debusolat. Drumul de intoarcere aglomerat dar in aceeasi nota de ordine si liniste. Constructii in sit stramt,

multa diversitate de fatade si mai multa de texturi. Monotonia unui oras superaglomerat este pe undeva salvata de aceasta permanenta schimbare de imagine. Doar marile imobile (30-40 etaje si masive) ocupa un front larg si eclipseaza zona, in rest 6-7 nivele la strada, 2-3 in interior. Ziua a fost salvata de masa de seara intr-un restaurant foarte bine designat, un amestec de traditional cu modern. Bucataria in mijloc, deschisa, un loc de mancat la tejea spre bucatarie, locuri la mese spre fereasta si separari cu peretii-paravan din panouri de tabla stantate in diferite modele si dublate pentru a da mai multa densitate-modelul era parca facut cu forme care taie foaia de aluat intinsa pentru fursecuri. Mancare japoneza rafinata. Daca masa de la MINAMICITA a fost cea mai gustoasa (felie fina de carne de vaca trecuta printr-o apa cu putin lapte (apa fierbinte la o lampa cu alcool), apoi dovlecel pane care se manca trecut prin ceai praf si sare – masa de la AKASAKA EXCEL HOTEL (restaurant ZIPANGU) a avut gusturi mai soft, taietura era mai fina – vezi nu melc tocat si servit in carcasa lui. Eu am baut un vin rosu de Spania. Masa a fost oferita de consulul onorific COBAISHI si prietenul lui din Consiliul de administratie al primariei YOKOHAMA (30 miliarde USD – bugetul primariei). Tot aici s-a vehiculat suma de 10 miliarde USD venitul net anual de la TOYOTA. La masa am fost noi (Eu + Ferdy), ministru secretar de stat Maior cu sotia si ambasadorul PASCU. Ambasadorul un tip foarte activ si amabil, bine orientat dar din pacate cu fonduri modeste pentru a putea misca si a mobiliza interese pentru Romania.

Duminica, 14.03.2004

Dimineata cu soare si multa lumina. M-am sculat remontat dupa o noapte de angoasa. Micul dejun luat la etajul 40 cu o panorama asupra orasului. Am plecat prin oras cu destinatia SHINJUKU dar am gresit directia si ne-am trezit in apropierea Curtii imperiale. Foarte putin mister in jurul curtii – mai mult un sentiment de amploare in suprafata, de intindere, decat de grandoare. Interesanta relatia curtea imperiala – cladirile inalte din jur, care stateau in expectativa la distanta considerabila prin intermediul unei imense esplanade. Ferdy remarcase pozitia de asteptare pe care o relevau blocurile turn din jur. In continuare din nou zona FORUM-GINZA. In diagonala. Excelent show-roomul de la NISSAN cu un model premiera care combina nou cu vechi, ceva foarte bine dozat. Am pus mana pe caramida de sticla a blocului Renzo Piano, in vecinatate un bloc in excelent beton aparent si cu scara taiata in lateral (in subtiara), Teatrul Kabuchi – ceva vechi facut din beton si tencuiala in rest drum printre impecabile imobile publice (guvern, resedinta prim ministru, etc.). Sentiment de oficial occidental-modern. Prezenta globalizarii este atenuata doar de impecabile detalii – atat la executarea cladirilor cat la perfecta continuitate – strada, trotuar, soclu, fatada (bordura,

gard-parapet, gard viu, plantatii). Curat este probabil cuvantul cheie. Se spune ca japonezul inventeaza dar nu creeaza. Se poate spune si asa din ceea ce vad.

Dupa masa acasa la hotel, o incercare de incarcare a bateriilor, semireusita dupa telefonul cu Anda mea. Nici nu pot sa-mi inchipui linistea de acasa a familiei asa sunt de stresat de drum, de departarea drumului. Pare o alta lume doar prin distanta de peste toata Rusia, Siberia, Europa. In rest Tokyo si Nagora pana acum un amestec de Viena din ONV City +Maria Hilfer Strasse. Cred ca lipseste contextul urban.

Seara foarte interesanta discutie cu Miya Kosei, fotograf si eseist, prieten adevarat al Romaniei. Mi-am exprimat dezamagirea ca la templu nu am cunoscut decat aspectul turistic. I-a parut rau ca nu m-a putu conduce in locuri adevarate. L-am intrebat ce as putea vedea relevant in Tokyo. Mi-a spus ca din pacate nimic. Totul este nou din cauza bombardamentelor americane si acum din cauza politicii duplicitare a politicilor care fac jocul globalizarii americane. Era ingrijorat de faptul ca Japonia nu are resurse. 70% din alimente fiind de import. D.C. (Akiko) Igaya, presedintele asociatiei de prietenie Romania – Japonia era de asemenea sufocat de modernitatea Japoniei de astazi, ambii admirand Romania din cauza prezentei naturalului (!?). Pe D.c. Igaya sa-l anunt cand voi fi la Atena cu prilejul jocurilor olimpice, el fiind membru in comitetul Olimpic International si fost campion olimpic la schi. Am vorbit despre schi si despre Pestera-Bran invitandu-l la noi.

Miya Kosei stia bine in special Maramuresul despre care a scos la Humanitas un album, vorbeste foarte bine romaneste si mi-a relevat importanta noului film rusesc.

Mi-a promis a doua zi un DVD cu un film (reg. SUSKOV) si ceva muzica din zona Peter Gabriel, Real World. Am schimbat cateva cuvinte si cu Toshiyasu Miyanchi, prof. de sociologie care m-a rugat sa-i povestesc conceptul pavilionului Romaniei. Toti acestia plus D... Igaya, un medic si o profesoara si un creator de moda erau membri ai societatii Romania-Japonia. Intalnirea a fost la un restaurant chinezesc undeva in zona Shibuya Station – Omotesando – Iori. La coborarea spre subsol unde era restaurantul, din tavan te conducea o impecabila tabla de inox periat care in zona receptiei avea taiate ideograme luminate mat din spate. Imi placuse foarte mult dar m-am simtit vinovat de acest amanunt cand am stat de vorba cu oamenii din interior care probabil ca detestau tabla de inox. Mancarea buna, chinezeasca, cu vin chinezesc (cam dulce si coniforat), o supa excelenta si in final un desert mov deschis (afine inabusite intr-o combinatie cu lapte). La masa a fost si ambasadorul Japoniei in Romania care mi-a urat succes cu pavilionul. Parea un tip prietenos si iubitor de Romania. Am sa-l contactez la Bucuresti. Pe mine ma marcheaza distanta foarte mare dintre Japonia si Romania pentru a ma gandi cu bucurie la intensa reciprocitate de vizite. Dupa discutiile cu acesti oameni cred ca ar trebui sa reflectez mai profund la ceea ce inseamna Romania, globalizare, context. Din nou cred ca acest cuvant concept CONTEXT este cheia de

bolta a intelegerii constructiei urbane, spatiale, intr-un oras. Japonia, Tokyo nu are un context fizic urban imediat. Raportarea stanga-dreapta este libera de context. Atunci doar inventivitatea este contextul in care se lucreaza. Uitandu-ma la TV, la un teatru traditional, ma gandeam ca la ei traditia este in alt plan, nu este fizica, in oras (poate doar in anumite gradini, repetate cu atentie). Altfel orasul este o inventie recenta. De aceea este si asa de liber. Nu are constrangeri fizice. La Tokyo masa urbana care inghite orasul este din a doua jumatate a secolului XX, comparativ cu orasele istorice europene in care masa de raportarea este din sec XVIII – XIX. Probabil ca modul meu de cunoastere a orasului, a tarii, prea rational, prin gandire si nu prin traire sa fie si cauza neintelegerii. Mi-am amintit de Roma si de cautarea cu ostentatie a unui ceva care sa ma apropie de oras. Dupa o lupta intre mine si oras am gasit fatada-masa a continutului renascentist (culoare rosu caramiziu in toate nuantele si decolarile posibile, cald, iubitoare, pline si obloanele golurilor sparte ca niste gauri. Un raport plin-gol metafizic este Roma in materia de context urban. La Tokyo nu reusesc sa gasesc apropierea poate si din cauza inaltimii. De la vizita cu avionul, obligatoriu si pana la hotelurile de 30-40 etaje, cu restaurantele panorama, cu haul ce separa lumea de sus de cea de jos. Dar nici jos nu gaseste destul context. Totul pare rupt. Japonezul tanar cred ca este pregatit sa-si accepte desprinderea de sol. Ma intreb cat timp chimorovul, gradina japoneza, bucataria traditionala va mai avea legatura ombilicala cu NISSAN, TOYOTA, SONY, ARHITECTURA CONTEMPORANA. Noi astazi percepem Japonia si prin prisma a ceea ce stim despre istorie ei. In oras nu transpare aproape nimic. Sau cel putin eu nu am reusit sa vad. Aproape ca mi se face greata de atata nou. Si totusi nu noul este problema ci in continuare ramane comercialul ca problema fundamentala care introduce monotonia si ocupa spatiu cu ostentatie si suficienta. Cateva cladiri foarte noi, FORUM TOKYO, altele din GINZA faceau imediat diferenta. In orasul european diferenta este mult mai puternica si din cauza intinderii pe mai multe secole de productie si sustinere a calitatii estetice. In Tokyo, Nagoya, arhitectura moderna, in special contemporana trebuie sa sustina singura lupta cu comercialul (masiv, nediferential, inalt). Bucuria, surpriza, incantarea in fata unei constructii comerciale nu exista. Am putea deschide aici o ampla paranteza in a analiza Palatul Parlamentului din Romania si cladirile guvernamentale din Tokyo din zona Dietei. Primul anacronic prin stil cele din urma lipsite de bucurie prin oficialism. Prima surprinzatoare dar si sub.... (prin anacronism) cele din urma respectabile prin acuratete dar optunente (prin volume si suprafete insuficient diferite), executie (de stil si de detaliu).

Probabil ca a trebuit sa vina pana in Japonia pentru a reaseza pozitia mea analitica fata de context in general si fata de Bucuresti in special. Daca un oras intreg, nu la dimensiunea Tokyo-ului, s-ar fi construit dupa conceptul urban al lui Rob Krier ar fi ajuns, din punctul meu de vedere la acelasi impas generativ de nediferentiere. Diferenta, nu este doar un concept la moda, dar este o prezenta necesara implinirii prin

bucurie. Bucuria de viata prin bucuria de perceptie a spatiului fizic in care traim.

Spatiul fizic in care traim. Strabatand spatiul fizic in avionul transcontinental acel spatiu devine spatiu de viata in primul rand din cauza timpului indelungat pe care il petreci in el (12-15 ore). Semenii tai sunt cei din aer in acelasi timp cu tine si tu esti solitar cu ei intr-un spatiu pe care il tratezi dupa anumite legi contextuale (intimitate, granita, locuire, raportare). Navetistul care petrece 4 ore pe zi in tren, metrou sau masina are un alt reper de vecinatate pe termen mediu chiar. Monotonia intervine in ambele cazuri si produce lipsa de bucurie prin nediferentiere impusa de timp si nu de spatiu (vezi Vitelini). Omul modern va trebui sa se adapteze la noile conditii de viata si contexte nediferentiate si va trebui sa-si suplineze neindeplinirile contextuale prin alte atribute. Viteza este unul dintre ele. Deplasarea si nu plasarea. Supraintinderea spatiului pana la urmatoarea situatie. Daca situarea mai ramane un deziderat. Si cred ca mai ramane inca un timp nedefinit. Situarea in diferenta. Indiferenta insemnand abstragerea de context dar si iesirea din context. Iesirea din contextul pe care diferenta il defineste. In context fara diferenta este un nou context pentru mine ocupat cu si de context. Sa incerc sa gandesc fara context. Am fost in Japonia. Am vazut Tokyo. Ce ai vazut la Tokyo: strazi, case, sosele, pomi, oameni, masini.

Incearca sa traiesti fara angoasa de avion. Incearca sa te acomodezi cu situatia. Situaza-te in acel context de acomodare. Bucuria zborului a desprinderii de context, a diferentierii de acel pana atunci. Aproprie-ti noul spatiu. Gandeste liber. Bucuria oamenilor pe care i-ai intalnit.